

HORIZONT 2020/15

Migrációkutató Intézet

Kovács Emese: **Koronavírus, élelmezésbiztonság és migráció**

Kovács Emese: Koronavírus, élelmezésbiztonság és migráció

1. BEVEZETÉS

A jelenlegi hivatalos álláspont szerint a koronavírus Wuhan városának hús- és állatpiacán mutálódott és vált azzá a világjárványért felelős kórokozóvá, amely mostanra mindannyiunk életét befolyásolja. A wuhani ún. „vizes piac” (angolul: wet market) onnan kapta a nevét, hogy a padlót rendszeresen vízzel öntik fel, mert élő állatok mellett frissen vágott nyers húst is értékesítenek. A wuhani piac kínálatában többféle vadon élő állat is szerepelt,¹ ami optimális feltételt biztosított egy új zoonotikus, vagyis állatról emberre áterjedő betegség kialakulásához.² A tudósok már régóta figyelmeztettek minket arra, hogy a vadállatokkal való közeli kapcsolat egészségügyi kockázatokat rejt magában, mert a bennük élő kórokozók olyan új betegségeket idézhetnek elő, amelyek ellen hosszú ideig nem áll majd rendelkezésünkre hatékony gyógymód vagy védőoltás. Gondoljunk csak az 1983-ban beazonosított HIV vírusra, amelyet a vadon élő csimpánzok vadászata és emberi fogyasztása hívott életre a Kongói Demokratikus Köztársaság területén.³ Azonban nem csak a vadállatok emberi fogyasztása, de életterük folyamatos lerombolása, mezőgazdasági területté alakítása is azzal a következménnyel jár, hogy közvetlen kapcsolatba kerülünk a bennük élő parazitákkal. Ezért is aggasztó, hogy 2019-ben több tízezer hek-

¹ 2020. február 24-én a kínai kormány betiltotta a vadállatok értékesítését és fogyasztását (BUSINESS INSIDER, 2020)

² BUSINESS INSIDER 2020.

³ BBC 2015.

ABSZTRAKT

A koronavírus-járvány terjedése, a világszerte bevezetett preventív intézkedések és a begyűrűző gazdasági válság veszélyeztetik a világ népességének élelmiszer-ellátását. A problémát azonban nem az élelmiszer hiánya, hanem a növekvő szegénység jelenti. Különösen a fejlődő országok, azon belül is az afrikai, közel-keleti és dél-ázsiai országok lakossága van kiszolgáltatott helyzetben; számukra a jövedelemvesztés és a növekvő élelmiszerárak egyet jelentenek az éhezéssel. Az ENSZ Világélelmezési Programjának előrejelzése szerint a pandémia következtében megduplázódik a krónikusan éhezők száma a világon. Az alacsony jövedelmű és nettó élelmiszer-importőr országokban egyre növekvő élelmezésbizonytalanság feltehetőleg ösztönzőleg hat majd a határokon átnyúló migrációra. Az Európára nehezedő migrációs nyomást csak a helyben segítség elvével és a környező térségek, mint Afrika és a Közel-Kelet élelmezésbiztonsági helyzetének tartós javításával lehet csökkenteni.

tár esőerdőt égettek fel a brazil állattenyésztők annak érdekében, hogy még több legelőterülethez jussanak.

Elgondolkodtató az, hogy a koronavírus, amelyet az emberi étvágy keltett életre, épp emberek millióinak éhezéséhez fog vezetni. Az ENSZ Világélelmezési Programjának (WFP) előrejelzése szerint a pandémia következtében megduplázódik a krónikusan éhezők száma, ami azt jelenti, hogy az alacsony és közepes jövedelmű országokban mintegy 265 millió ember nem fog elegendő mennyiségű élelmiszerhez jutni 2020 végére.⁴

A Migrációkutató Intézet legújabb tanulmány azt vizsgálja, hogy milyen módon befolyásolja a koronavírus-járvány terjedése, az arra adott nemzeti politikai válaszok és a fokozatosan begyűrűző gazdasági válság a világ népességének élelmezésbiztonságát, és arra keresi a választ, hogy az élelmezésbiztonság és a migráció között milyen összefüggések vannak, milyenek a jövőbeli kilátások ezen a téren.

2. EGÉSZSÉGÜGYI VÁLSÁGBÓL ÉLELMISZERVÁLSÁG?

David Beasley, az ENSZ Világélelmezési Programjának vezetője ez év áprilisában arra figyelmeztette a világ vezetőit, hogy a pandémia a II. világháború óta nem tapasztalható humanitárius válságot idézhet elő az elkövetkezendő hónapokban.⁵ Már a világjárvány kirobbanása előtt is rosszak voltak Földünk népességének élelmezésbiztonságára vonatkozó prognózisok az egyes területeken zajló fegyveres konfliktusoknak, a természeti csapásoknak és a klímaváltozásnak köszönhetően. A WFP már a koronavírus-járványt megelőzően is 821 millió éhezővel, és ezenfelül 135 millió krónikusan éhezővel számolt. A humanitárius szervezet szerint a COVID-19 járvány további 130 millió embert taszíthat majd krónikus éhezésbe, amennyiben a nemzeti kormányok nem gondoskodnak az élelmiszer és egyéb termékek szabad áramlásáról és a rászorulóknak megsegítéséről. Legrosszabb esetben három tucat ország lakossága fog az éhínség szélére kerülni.⁶

Emellett áprilisban a média olyan esetekről számolt be, amelyek az globális élelmiszerrendszerben keletkező fennakadásokra hívták fel a figyelmet. Indiában például a gazdák számocát etettek a tehenekkel, mert nem tudták a gyümölcsöt a városi piacra szállítani.⁷ Peruban a kakaótermelők több tonna fehér kakaópépet temettek a földbe, mert az éttermek és a szállodák, amelyek fel szokták azt vásárolni, bezártak.⁸ Az Egyesült Államokban⁹ és az Egyesült

⁴ WORLD FOOD PROGRAM INSIGHT 2020.

⁵ WORLD FOOD PROGRAM 2020a.

⁶ IBID

⁷ REUTERS 2020a.

⁸ EL COMERCIO 2020.

Királyságban¹⁰ ugyanebből az okból kellett a gazdáknak kiönteniük a tejet. Több amerikai és kanadai húsfeldolgozó üzem pedig átmenetileg felfüggesztette a működését, miután alkalmazottjaik körében felbukkant a koronavírus-járvány.¹¹ Mindeközben Olaszország, Spanyolország, Franciaország, Németország és az Egyesült Királyság mezőgazdasági termeléséből hiányoztak az idénymunkások, akik a határok lezárása miatt származási országaikban rekedtek.¹²

Egyes országokban a fogyasztók, tartva az esetleges élelmiszerhiánytól, a koronavírus-járvány kezdeti szakaszán pánikvásárlásba kezdtek, amelyet az „éppen időben” (angolul: just-in-time) modellre épülő kiskereskedelmi rendszer nem tudott kezelni, így a szupermarketek polcai rövid időre ténylegesen kiürültek.¹³ Hasonlóan reagáltak egyes élelmiszer-exportőr országok vezetői is: Vietnám márciusban korlátozásokat vezetett be a rizsexportjára, Oroszország pedig egy hónappal később követte ezt a példát a búza vonatkozásában.¹⁴

Felmerül tehát a kérdés, hogy a koronavírus-járvány terjedése, a világszerte bevezetett preventív intézkedések és a kormányok, illetve a fogyasztók pánikreakciója sokkolják-e olyan mértékben a globális élelmiszer-ellátó rendszert, hogy az végső soron nemzetközi szintű élelmiszerhiányhoz vagyis globális élelmiszerválsághoz vezet majd? Az alábbiakban erre a kérdésre keresem a választ.

A korábbi válságokkal¹⁵ ellentétben a koronavírus-válság az élelmiszerlánc kínálati és keresleti oldalára egyszerre és egymásra kölcsönhatásban hat ki, ez igaz mind a globális, mind pedig a helyi élelmiszerellátó-rendszer tekintetében. Mindezek miatt egy rendkívül komplex és begyűrűző hatásról beszélhetünk. A legutóbbi, 2008-as élelmiszerválsággal összehasonlítva a helyzet szerencsére most jóval kedvezőbb. Egyrészt a mezőgazdasági kereskedelem koncentrációja sok termék esetében csökkent mind az export, mind az import oldalon. Ez azt jelenti, hogy az elmúlt időszakban egyre több szereplő kapcsolódott be a nemzetközi agrárkereskedelembé, amely növeli a globális élelmiszer-ellátó rendszer sokkhatásokkal szembeni ellenállóképességét.¹⁶ Másrészt a korábbi évek bőséges terméseinek köszönhetően a gabonafélékből jelenleg számottevőek a globális készletek, és előreláthatólag az idej termés is bőse-

---

⁹ CNN 2020a.

¹⁰ BBC 2020.

¹¹ CNN 2020b. és THE NEW YORK TIMES 2020c.

¹² REUTERS 2020. és ALJAZEERA 2020.

¹³ THE NEW YORK TIMES 2020a és THE STRAITS TIMES 2020.

¹⁴ INTERNATIONAL FOOD POLICY RESEARCH INSTITUTE 2020d.

¹⁵ A 2008-a élelmiszerválság oka az élelmiszer exportáló országok rossz terméshozama miatt kialakult élelmiszerhiány, és az ezt követő élelmiszerár-növekedés volt (kínálati probléma). A 2009-es pénzügyi válság következtében pedig csökkent a fizetőképes kereslet (keresleti probléma).

¹⁶ FOOD AND AGRICULTURAL ORGANIZATION 2020d.

ges lesz.¹⁷ Harmadrészt pedig a koronavírus-járvány és a bevezetett korlátozó intézkedések a gabonafélék tekintetében nem jelentenek lényeges fennakadást sem a termelésben, sem a szállításban. A gabonafélék előállítása ugyanis tőkeintenzív, vagyis gépek segítségével, minimális emberi munkaerővel elvégezhető minden termelési művelet. Továbbá ezeket az alapvető élelmiszereket ömlesztve szállítják hajókon, amelynek a szállítási költségei a pandémia hatására nem növekedtek, sőt a mindenkori legalacsonyabb szinten vannak – részben az alacsony kőolajár miatt is.¹⁸

Az exportkorlátozások általánosságban destabilizálják az élelmiszerek világpiacát és áremelkedéshez vezetnek,¹⁹ azonban ez most nem következett be: a gabonafélék világpiaci ára stabil maradt áprilisban, májusban és júniusban, és ez a trend valószínűleg folytatódik ez év végéig. 2021-ben előreláthatólag kisebb áremelkedésre lehet majd számítani.²⁰ A gabonafélék világpiaci stabilitásának oka az alacsony kőolajárban, az USD erősödésében és a gazdasági növekedés várható visszaesésében keresendő.²¹ Mindezek fényében a restriktív exportpolitika indokolatlan: Vietnám május 1-jén²² felfüggesztette a rizskivitelre vonatkozó korlátozásokat, Oroszországban pedig július 1-jén szűnt meg a búzaexportra vonatkozó kvóta.²³

A gabonaféléktől eltérően a magas értéket képviselő élelmiszerek (ide tartoznak például a zöldségek, a gyümölcsök és a húsipari termékek) sokkal érzékenyebben reagáltak a koronavírus-járvány és a preventív jelleggel bevezetett korlátozásokból adódó sokkhatásokra.²⁴ Egyrészt ezek az élelmiszerek romlandóak, ezért a logisztikai problémákból adódó bármely késedelem kihat a piaci értékükre, másrészt előállításuk, feldolgozásuk és csomagolásuk rendkívül munkaerő igényes. További problémát jelent az, hogy a vendéglátóipar ellátására specializálódott termelők nehezen vagy egyáltalán nem tudnak átállni a kiskereskedelmi eladásra.²⁵ A szupermarketekben értékesített élelmiszerek csomagolására és címkézésére vonatkozó követelmények eltérőek, illetve vannak olyan élelmiszerek, amelyeket kifejezetten gyorséttermi eladásra fejlesztettek ki (például egyes burgonyafajták), ezért ezeket közvetlenül a fogyasztóknak nem is lehet értékesíteni. A termelők számára ezeknek az élelmiszereknek alternatív módon történő feldolgozása (például a tejből vaj előállítása) vagy adományként való felajánlása jelentős többletköltséget jelent, ezért állt elő az a paradox helyzet, hogy ezeket a magas érté-

---

¹⁷ NATURE 2020.

¹⁸ FOOD AND AGRICULTURAL ORGANIZATION 2020b.

¹⁹ INTERNATIONAL FOOD POLICY RESEARCH INSTITUTE 2020a.

²⁰ WORLD BANK 2020c.

²¹ FOOD AND AGRICULTURAL ORGANIZATION 2020b.

²² INTERNATIONAL FOOD POLICY RESEARCH INSTITUTE 2020d.

²³ REUTERS 2020b.

²⁴ INTERNATIONAL LABOUR ORGANIZATION 2020.

²⁵ REUTERS 2020c.

ket képviselő és a kiegyensúlyozott étrendhez elengedhetetlen élelmiszereket a termelők megsemmisítették, miközben világszerte nőtt az élelmiszerhiánnyal küszködők száma.²⁶

Ennek ellenére globális élelmiszerválsággal egyelőre nem kell számolnunk a gabonafélék magas készletének, stabil világpiaci árának és egyszerű mozgathatóságának köszönhetően.²⁷ Az igazi problémát a kibontakozó élelmezési vészhelyzet jelenti, amely során emberek milliói kerülnek világszerte olyan rendkívüli helyzetbe, hogy a meglévő készletek ellenére sem tudják kielégíteni alapvető élelmiszer-szükségeiket.²⁸ Az ENSZ legfrissebb elemzése²⁹ szerint az élelmezésbiztonságra a legnagyobb veszélyt a nemzetközileg előállított mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek iránti globális kereslet összeomlása, a kistermelők piacra jutásának nehézségei és az emberek jövedelemforrásának elvesztése, vagyis a növekvő szegénység jelenti. Ezek együttes hatására a globális és különösen a helyi élelmiszer-ellátási lánc 2020 második felében sok országban zsugorodni fog, amely áremelkedéshez és a népesség élelmiszerhez való hozzáféréseinek szűküléséhez fog vezetni. Ahhoz, hogy jobban megértsük a problémát, érdemes ezeket az élelmezésbiztonságra kiható tényezőket egyenként megvizsgálni.

2.1. DOMINÓHATÁS: A GLOBÁLIS ÉLELMISZER-KERESLET ÖSSZEOMLÁSA

Válságok idején a bizonytalan helyzet és a jövő iránti aggodalom az embereket túlélési stratégiák bevetésére és vásárlási szokásaik megváltoztatására ösztönzi. A járvány kitörését követően nőtt az alapvető élelmiszerek és a tartós élelmiszerek iránti kereslet és csökkent a gyümölcsök és zöldségek, illetve az egyéb romlandó termékek iránti igény. Ez pedig a helyi piacokon (például Olaszországban és Kínában) a friss élelmiszerek árának csökkenéséhez, a nemzetközi piacon pedig a megrendelések megcsappanásához vezetett.³⁰ Ez történt például a szenegáli halászati ipar esetében is; az olaszok haltermékek iránti kereslete csökkent, amelynek következtében az olaszországi exportból élő szenegáli halászok és halkereskedők többsége egyik napról a másikra elvesztette megélhetési forrását.³¹

A kereslet csökkenése mellett a nemzetközi repülőjáratok felfüggesztése, a jelentősen megnövekedett légi szállítási költségek és a határzárak is akadályozzák a magas értéket képviselő élelmiszerek globális kereskedelmét.³² A pakisztáni mangóexportőrök például 40%-os visszaesésre számítanak az idén, ami az ország mangóipara számára 40 millió dollár

---

²⁶ THE NATION 2020.

²⁷ FOOD AND AGRICULTURAL ORGANIZATION 2020e.

²⁸ UNITED NATIONS 2020.

²⁹ UNITED NATIONS 2020.

³⁰ FOOD AND AGRICULTURAL ORGANIZATION 2020c.

³¹ AFRICA NEWS 2020.

³² FOOD AND AGRICULTURAL ORGANIZATION 2020d.

jövedelemkiesést jelent.³³ Különösen súlyos problémát okoz a romlandó élelmiszerek nemzetközi piacának összeomlása a szegény országok kistermelői számára, hiszen ők nem számíthatnak állami támogatásra³⁴ vagy kedvező kölcsönre, amíg a piac újraindulására várnak.

Az ENSZ becslése szerint a koronavírus-járvány kapcsán bevezetett enyhítő és ellenőrző intézkedések több tízmillió ember megélhetését veszélyeztetik világszerte, különösen az elsődleges élelmiszertermelés, a feldolgozás, a szolgáltatások és a forgalmazás területén.³⁵ Az Élelmiszerügyi és Mezőgazdaság Szervezet (FAO) legfrissebb, ugyanakkor még nem publikált becslése szerint az élelmiszer-rendszerek globálisan jelenleg több mint egymilliárd embert foglalkoztatnak, azonban a koronavírus-válság 451 millió munkahely elvesztését fogja hosszabb távon eredményezni.³⁶ A munkahelyek elvesztése és a termelők jövedelemkiesése pedig a mezőgazdaság jövőbeli termelékenységét veszélyezteti.³⁷ Mianmarban például a májusi vetési időszakban a korábbi évekhez képest kevesebb vetőmagot és műtrágyát vásároltak a termelők.³⁸

2.2. A KISTERMELŐK PIACRAJUTÁSI NEHÉZSÉGEI

A koronavírus járvány és a preventív jellegű korlátozások jelentősen befolyásolják a kistermelők piacrajutását. Az iskolák és egyéb közintézmények, illetve vendéglátóipari egységek bezárásával, az élelmiszerüzletek nyitvatartásának korlátozásával, termelői piacok betiltásával a kistermelők jelentős élelmiszer-értékesítési lehetőségtől és ezáltal bevételtől estek el. Továbbá a korlátozások fennakadásokat okoztak a mezőgazdasági termékek betakarításában és szállításában. Például Kínában az útzárak és ellenőrzések bizonyos esetekben megakadályozták a termelőket és a kiskereskedőket abban, hogy termékeiket eljuttassák a fogyasztókhoz vagy hogy a termesztéshez szükséges alapanyagokat vásároljanak. Mindez jövedelemkiesést eredményezett és potenciálisan kihatott a következő termesztési idényre is.³⁹ A húsfeldolgozó üzemek ideiglenes bezárása szintén jelentős veszteséget okozott a termelőknek.⁴⁰

---

³³ ARAB NEWS 2020.

³⁴ A fejlett országok kormányai olyan gazdaság ösztönző csomagokat vezettek be, amelyek különböző pénzügyi intézkedések révén segítik az élelmiszeripari kis- és középvállalkozásokat. (FOOD AND AGRICULTURAL ORGANIZATION, 2020c) Az egyébként is gazdasági problémákkal küszködő szegényebb országok esetében ilyen jellegű állami segítségre csak nemzetközi donorok közreműködése esetén lehet számítani.

³⁵ UNITED NATIONS 2020.

³⁶ INTERNATIONAL FOOD POLICY RESEARCH INSTITUTE 2020f.

³⁷ FOOD AND AGRICULTURAL ORGANIZATION 2020c.

³⁸ INTERNATIONAL FOOD POLICY RESEARCH INSTITUTE 2020e.

³⁹ FOOD AND AGRICULTURAL ORGANIZATION 2020c.

⁴⁰ CNN 2020b. és THE NEW YORK TIMES 2020c.

A kezdeti sokkot követően egyes országok kormányai a kistermelők piacrajutását támogató és a lakosság élelmezésbiztonságát növelő intézkedéseket vezettek be. Ezek közé sorolhatjuk a élelmiszer-ellátás alapvető szolgáltatásként történő elismerését, a termelői piacok járványügyi optimalizálását és újranyitását, a nehezen értékesíthető mezőgazdasági termékek állami felvásárlását és az iskolai étkeztetés folytatását az intézmények zárva tartása mellett.⁴¹ Egyes termelők üzleti modelljüket átalakítva és élve a közösségi média és az e-commerce adta lehetőségekkel, elkezdték a termékeiket közvetlenül a fogyasztók számára értékesíteni és szállítani.⁴² Mindezeknek köszönhetően a kistermelők piacrajutása – jellemzően a fejlett országokban – jelentősen javult.

2.3. GAZDASÁGI RECESSZIÓ ÉS NÖVEKVŐ SZEGÉNYSÉG

A pandémia megfékezését célzó korlátozások mély gazdasági válságot váltottak ki. A Világbank⁴³ szerint a globális gazdaság 5,2%-kal fog zsugorodni ebben az évben. A Nemzetközi Valutaalap⁴⁴ legfrissebb előrejelzése 4,9%-os visszaesést vetít előre, míg a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) egy második fertőzési hullámot is számításba véve 7,6%-os gazdasági lassulással számol. Az államadósság mind a fejlett, mind a fejlődő országokban jelentősen növekedett, és várhatóan meghaladja majd a II. világháború utáni csúcsot.⁴⁵

Az Élelmezésügyi és Mezőgazdasági Szervezet szerint a mostani gazdasági válság mind globálisan, mind pedig az egyes országok tekintetében sokkal mélyebb lesz, mint a 2009-es pénzügyi válság.⁴⁶ A pénzügyi válsággal ellentétben a jelenlegi krízis nemcsak a fejlett országok gazdaságát, hanem a fejlődő országokét is érinteni fogja.⁴⁷ Különösen a nyersanyagot és egyéb árucikket exportáló fejlődő országokat éri majd számottevő veszteség a csökkenő világpiaci árak következtében.⁴⁸

További problémát jelent az alacsony jövedelmű fejlődő országok nagymértékű eladósodása. Különösen aggasztó a nem pénzügyi vállalatok által felhalmozott óriási adósság, amely a fej-

---

⁴¹ FOOD AND AGRICULTURAL ORGANIZATION 2020c.

⁴² ALLIANCE FOR SCIENCE 2020. és REUTERS 2020d.

⁴³ WORLD BANK 2020b.

⁴⁴ INTERNATIONAL MONETARY FUND 2020.

⁴⁵ INTERNATIONAL FOOD POLICY RESEARCH INSTITUTE 2020f.

⁴⁶ FOOD AND AGRICULTURAL ORGANIZATION 2020d.

⁴⁷ A 2009-es pénzügyi válság egy hitelválság volt, amely elsősorban a fejlett országokban okozott gazdasági visszaesést, az alacsony jövedelmű fejlődő országok gazdaságát szinte érintetlenül hagyta. (FOOD AND AGRICULTURAL ORGANIZATION 2020d.)

⁴⁸ INTERNATIONAL MONETARY FUND 2020. és FOOD AND AGRICULTURAL ORGANIZATION 2020d.

lódó országok összadosságának mintegy háromnegyedét⁴⁹ teszi ki. A Nemzetközi Valutaalap jelentése szerint az alacsony jövedelmű országok 40%-ában komoly gondot okoz a magas adósság. 2013 óta tizenkét országban – amelyből kilenc a Szaharától délre található – rosszabbodott a helyzet olyannyira, hogy mára már ezek az országok adósságtörlesztési nehézségekkel illetve annak komoly kockázatával szembesülnek.⁵⁰ A nagyon eladósodott országok közül Argentína, Ecuador és Libanon nemrég fizetéseképtelenné vált, Zambiát, Gabont, Mozambikot és a Kongói Köztársaságot pedig a fizetéseképtelenség szélére sodorta a koronavírus-válság.⁵¹ A Nemzetközi Valutaalap eddig 215 millió USA dollár adósságot engedett el,⁵² továbbá 71, a koronavírus-járvány következtében gazdaságilag nehéz helyzetbe került országnak ígért kölcsönt. A Jubilee Debt Campaign adatai szerint a hitel folyósítása 33 nagyon eladósodott ország esetében már megkezdődött, ám ebből 28 ország a kapott összeget – amelynek az összértéke 11,3 milliárd amerikai dollár – valójában adósságtörlesztésre fordítja.⁵³ Különösen nagy nyomás nehezedik a fejlődő országok államháztartására az USD erősödése és saját valutájuk értékének csökkenése miatt, hiszen államadósságuk dollárban denominált.

A háztartásokat az egyre növekvő munkanélküliség, és a fejlődő országok esetében a hazautalások csökkenése rázza meg. A háztartások és vállalkozások jövedelemének elapadásával fennáll annak a veszélye, hogy állami beavatkozás hiányában tömegek nem tudják majd törleszteni a meglévő adósságukat, ezáltal pedig a válság továbbgyűrűzik a jelenleg még stabil pénzügyi szektorba is. A hitelpiac megrendülésével növekedni fognak a vállalkozások finanszírozási költségei, amely a mezőgazdaságban is érezhető lesz, különösen a tőkeintenzív termelési formák esetében. A tőkeintenzív ún. „sornövények” termelését ez például különösen súlyosan érinti Latin-Amerikában, ahol a termelőknek nagyobb az adósságaránya és szignifikánsan magasabbak a tőkeköltségek (a kamatlábak), mint a fejlett országok mezőgazdasági vállalkozásai esetében.⁵⁴ A latin-amerikai termelők fizetéseképtelensége pedig felfelé tolhatja a gabonafélék világpiaci árát.⁵⁵

A Világbank becslése szerint a pandémia világszerte körülbelül 49 millió embert fog mélyszegénységbe taszítani 2020-ban. Az „új mélyszegények” csaknem fele (23 millió) a Szaharától

---

⁴⁹ Ez sokkal nagyobb arány, mint amit a fejlődő országok esetében látunk. (FOOD AND AGRICULTURAL ORGANIZATION 2020d.)

⁵⁰ INTERNATIONAL MONETARY FUND 2018.

⁵¹ JUBILEE DEBT CAMPAIGN és EURODAD 2020b.

⁵² JUBILEE DEBT CAMPAIGN 2020a.

⁵³ JUBILEE DEBT CAMPAIGN 2020b.

⁵⁴ FOOD AND AGRICULTURAL ORGANIZATION 2020b.

⁵⁵ FOOD AND AGRICULTURAL ORGANIZATION 2020d.

délre fekvő országokból, további 16 millió pedig Dél-Ázsiából kerül majd ki.⁵⁶ A Nemzetközi Élelmiszerpolitikai Kutatóintézet ennél jóval sötétebb jövőt jósol: 140 millió ember mélyszegénységbe süllyedését vetíti elő, amelyből 80 millió afrikai, 42 millió pedig dél-ázsiai lesz.⁵⁷

A koronavírus-járvány által kiváltott gazdasági válság eredményeként globálisan 1,6 milliárd, az informális gazdaságban dolgozó munkavállalót⁵⁸ ért súlyos jövedelemveszteség. A becslések szerint a válság első hónapja az informális munkavállalók jövedelmének 60% -os csökkenését eredményezte világszerte. Ezek a munkavállalók jövedelemkiesés esetén nem számíthatnak munkanélküli ellátásra, ezért a megélhetésük közvetlen veszélyben van. Ráadásul ők szép számmal előfordulnak a fejlett világban is.⁵⁹

A szegény emberek bevételük több mint a felét élelemre költik. A széleskörű munkanélküliség és a jövedelemveszteség a szegény háztartásokat arra kényszeríti, hogy a lehető legolcsóbb kalóriát vásárolják meg a családjuk számára. A fejlődő országokban a tápanyagban gazdag friss zöldségből és gyümölcsből származó kalória sokszor 10-szer drágább, mint a rizsből, kukoricából és búzából származó kalória. Ezért sok országban a lakosság étrendje valószínűleg romlani fog.⁶⁰

2.4. EMELKEDŐ ÉLELMISZERÁRAK A HELYI PIACOKON

Az élelmiszerek világpiaci ára nem emelkedett, sőt egyes termékek (például a cukor és a húsfélék) esetében éppenséggel csökkent.⁶¹ Ezzel szemben a helyi piacokon növekvő élelmiszerárakat tapasztalunk, amelynek egyrészt az élelmiszer-kereskedelem logisztikai zavarai, másrészt az amerikai dollár erősödése az oka. Az élelmiszer nehezen és drágábban jut el vidékről, illetve a kikötőkből a városokban élő fogyasztókhoz.⁶² Ruandában például február óta átlagosan 21,2%-kal nőtt az élelmiszerek ára, amely az egyik legdrasztikusabb áremelkedés az afrikai kontinensen.⁶³ Ez pedig azzal magyarázható, hogy Ruanda más afrikai országoknál korábban vezetett be a korlátozásokat, amelyek nagymértékben kihatottak a helyi élelmiszerellátólánra.⁶⁴

---

⁵⁶ WORLD BANK 2020a.

⁵⁷ INTERNATIONAL FOOD POLICY RESEARCH INSTITUTE 2020g.

⁵⁸ A globális munkaerő 3,3 milliárd munkavállalóból áll. (INTERNATIONAL LABOUR ORGANIZATION 2020b.)

⁵⁹ INTERNATIONAL LABOUR ORGANIZATION 2020b.

⁶⁰ UNITED NATIONS 2020.

⁶¹ FOOD AND AGRICULTURAL ORGANIZATION 2020e.

⁶² UNITED NATIONS 2020.

⁶³ FOOD AND AGRICULTURAL ORGANIZATION 2020f.

⁶⁴ GLOBAL ALLIANCE FOR IMPROVED NUTRITION 2020.

Egyes országokban egyéb tényezők, mint például a rossz gazdasági helyzet, a politikai instabilitás vagy a kedvezőtlen időjárás is hozzájárult az élelmiszerárak inflációjához. Zimbabwében⁶⁵ a több éve tartó aszály és az országot sújtó gazdasági válság miatt drágult meg jelentősen az élelmiszer, amelynek következtében az ENSZ Világélelmezési Programjának előrejelzése⁶⁶ szerint az városi lakosság csaknem fele (47%-a) nem jut majd elegendő élelmiszerhez az elkövetkező hónapokban.

3. A FEJLŐDŐ ORSZÁGOK ÉLELMEZÉSBIZTONSÁGÁNAK ALAKULÁSA

A koronavírus-válság élelmezésbiztonságra gyakorolt hatását pontosan nehéz megjósolni, mivel a makrogazdasági következmények egy része még nem teljesen világos. Az ENSZ készített egy előrejelzést,⁶⁷ amely során a globális élelmiszerrendszer strukturális sebezhetőségét⁶⁸ vizsgálta egyes országokra levetítve, és ezt vetette össze a pandémia előtt is élelmezési problémákkal küszködő ún. gócpontokkal,⁶⁹ vagyis azokkal a területekkel, ahol a lakosság élelmezésbiztonsága már korábban is rossz volt. A strukturális sebezhetőségre vonatkozó információk azt mutatják, hogy milyen átviteli csatornákon keresztül hat ki a világjárvány és a nyomán kibontakozó gazdasági recesszió a mezőgazdaságra és az élelmiszeriparra. Az Élelmezésügyi és Mezőgazdasági Szervezet hat átviteli csatornát vizsgált meg: az árfolyamváltozásokat, az energiapiac alakulását, a hitelpiac szerkezetét, az élelmiszer-kereskedelmet, a mezőgazdasági termékek kínálati és keresleti egyensúlyát, illetve egyes makrogazdasági tényezőket.⁷⁰

---

⁶⁵ FOOD SECURITY INFORMATION NETWORK 2020.

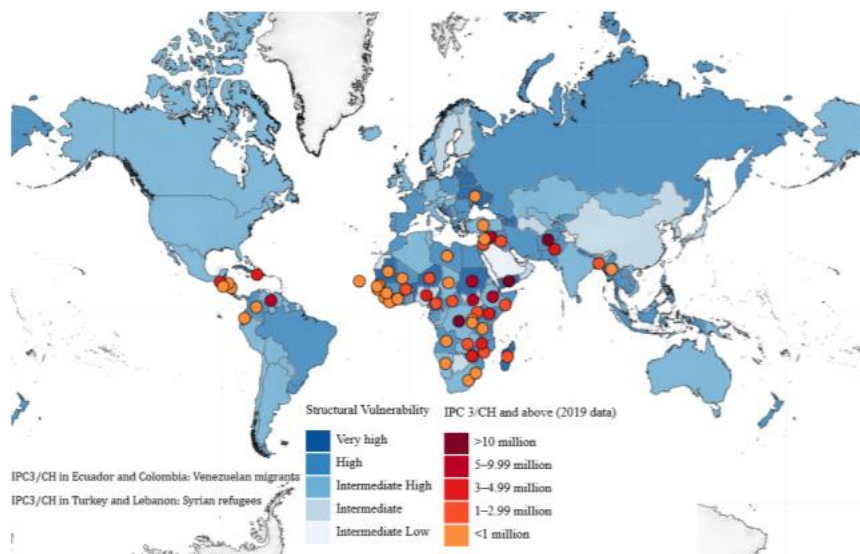
⁶⁶ WORLD FOOD PROGRAMME 2020b.

⁶⁷ UNITED NATIONS 2020.

⁶⁸ FOOD AND AGRICULTURAL ORGANIZATION 2020b.

⁶⁹ FOOD SECURITY INFORMATION NETWORK 2020.

⁷⁰ FOOD AND AGRICULTURAL ORGANIZATION 2020b.

ÁBRA 1: STRUKTURÁLIS SEBEZHETŐSÉG ÉS ISMERT BIZONYTALAN ÉLELMEZÉSI GÓCPONTOK ÖSSZEHAONLÍTÁSA (UNITED NATION 2020.)

Az ENSZ előrejelzése alapján jól látszik, hogy élelmezési vészhelyzetről a fejlődő országok esetén beszélhetünk, és előreláthatólag leginkább a fejlődő kis szigetországokat,⁷¹ Afrikát és a Közel-Keletet érinti majd az éhezés és az alultápláltság. A fejlődő országokban már most nagyarányú a szegénység, az élelmiszertermelés és az élelmiszerpiac eltérő struktúrája pedig sebezhetőbbé teszi ezeket az országokat, továbbá a gazdasági visszaesés hatékonyan működő szociális háló és elosztórendszerek hiányában emberek millióinak élelmiszer-ellátását teszi bizonytalaná.

A helyi élelmiszerellátó-láncok szerveződését nagymértékben befolyásolja a gazdasági fejlettség szintje, és olyan tényezők, mint az urbanizáció és a globalizáció.⁷² A fejlődő országok élelmiszerellátó-rendszere kevésbé ellenálló a sokkhatásokkal szemben, így a koronavírus-járvány és a bevezetett korlátozó intézkedések ezekben az országokban nagyobb fennakadásokat okoztak. A fejlődő országokban az ún. átmeneti élelmiszerellátó-láncok dominálnak: ezek Afrikában az élelmiszerrendszerek 80%-át, Délkelet-Ázsiában pedig 50%-át teszik ki. Az átmeneti élelmiszerellátó-láncok jellemzői, hogy vidékről a városokig terjednek, töredezetek, és több ezer munkaerőigényes kis- és középvállalkozásból állnak. Ezek a vállalkozások általában klaszterekbe rendeződnek, mint például az élelmiszer-feldolgozók területi csoportosulása vagy a buszmegállóknak és egyéb közlekedési csomópontokban várakozó ételárusok, illetve a

⁷¹ A fejlődő szigetországok különösen sebezhetőek tekintettel a gazdaság diverzifikációjuk hiányára és a turizmustól, hazautalásoktól, illetve élelmiszer importtól való nagymértékű függőségükre. (FOOD AND AGRICULTURAL ORGANIZATION 2020d).

⁷² INTERNATIONAL FOOD POLICY RESEARCH INSTITUTE 2020b.

helyi piacokon élelmiszert árusító kereskedők.⁷³ Ezeken a helyszíneken általában rengeteg ember gyűlik össze, és a fizikai távolságtartás lényegében lehetetlen. A fejlődő országokban bevezetett utazási megszorítások, kijárási tilalmak⁷⁴ és a helyi piacok bezárása⁷⁵ komoly zavarokat okozott a helyi élelmiszerellátó-rendszerekben. Afrikában és Ázsiában is a lakosság 80%-a nem maga termeli, hanem vásárolja az élelmiszert, ezért teljes mértékben a helyi élelmiszerellátó-rendszerektől függ.⁷⁶

A fejlődő országok kiszolgáltatottságát tovább növeli az a tény, hogy az alapvető élelmiszerek nemzetközi piaci árát a fejlett országok mesterségesen alacsony szinten tartják azáltal, hogy a saját mezőgazdasági termelésüket állami támogatásban részesítik. Az állami támogatásoknak köszönhetően a fejlett országok termelői megengedhetik maguknak azt, hogy nyomott áron exportálják a mezőgazdasági terményeket a fejlődő országokba. 1986 és 2007 között például a fejlett országokban az éves állami támogatás átlagos összege a mezőgazdasági termelés értékének 31%-át tette ki.⁷⁷ Az alapvető élelmiszerek nemzetközi piaci árának mesterségesen alacsony szinten tartása pedig ösztönzi a fejlődő országok élelmiszerimportját és megakadályozza ezen országok hazai termelésének bővítését.⁷⁸ A fejlett országok által egyéb mezőgazdasági termékek előállításának (például a pamuttermelő ágazatnak) nyújtott állami támogatások pedig megfosztják a fejlődő országok termelőit jövedelmük növelésének lehetőségétől, ami negatívan hat a megélhetésükre és az élelmezésbiztonságukra.⁷⁹

Az élelmiszerekre – különösen a feldolgozott hús- és gabonatermékekre – kivetett magas vámtarifák nem csak csökkentik a fejlődő országok export bevételeit, de el is tántorítják ezen országok élelmiszeriparát a feldolgozott élelmiszerek exportálásától.⁸⁰ Ennek következtében sok fejlődő ország az élelmiszeripari feldolgozó szektor fejlesztése helyett olyan magas értéket képviselő élelmiszerek termelésére és kivitelére fókuszál, amelyek a fejlett országok fogyasztóinak igényeit elégítik ki. Több fejlődő országban (például Mexikóban és a Szaharától délre fekvő országokban)⁸¹ tehát az a paradox helyzet állt elő, hogy nem termelnek elegendő alapvető élelmiszert a lakosság számára,⁸² ezért élelmiszerimportra és élelmiszersegélyre szorulnak, ugyanakkor magas értéket képviselő élelmiszereket (például déli gyümölcsöket vagy friss

⁷³ INTERNATIONAL FOOD POLICY RESEARCH INSTITUTE 2020b.

⁷⁴ ALLIANCE FOR SCIENCE 2020.

⁷⁵ REUTERS 2020d.

⁷⁶ INTERNATIONAL FOOD POLICY RESEARCH INSTITUTE 2020b.

⁷⁷ FOOD AND AGRICULTURAL ORGANIZATION 2011.

⁷⁸ FOOD AND AGRICULTURAL ORGANIZATION 2011.

⁷⁹ IBID

⁸⁰ IBID

⁸¹ LAWRENSE ÉS WORSLEY, 2007. 257. old.

⁸² A világon legalább 34 ország élelmiszertermelése nem önellátó, ezek közül 27 ország az afrikai kontinensen található. (WORLD ATLAS, 2017.)

halat) termelnek és exportálnak a fejlett országok tehetősebb fogyasztói számára.⁸³ A koronavírus-járvány pedig ahogy azt korábban bemutattam éppen a magas értéket képviselő élelmiszerek kereskedelmét és az abból élők jövedelmét csökkentette jelentős mértékben.

Míg a fejlett országok kormányai a gazdasági visszaesésre az állami kiadások növelésével és monetáris politikai eszközökkel reagáltak, addig a fejlődő országok lehetőségei sokkal korlátozottabbak. A koronavírus-járvány elleni küzdelem mellett kevesebb pénz jut a vállalkozások működésének fenntartásához szükséges állami beruházások finanszírozására és a szegények élelmiszer- vagy készpénzjuttatásaira.⁸⁴

4. ÉLELMEZÉSBIZTONSÁG ÉS MIGRÁCIÓ

A koronavírus-válság következtében tehát növekedni fog a szegénységben és élelmiszerbizonytalanságban élők száma a világon. Kérdés az, hogy ez milyen hatással lesz az Európába irányuló migrációra?

Az tudjuk, hogy a nemzetközi migráció és élelmiszerbiztonság kölcsönhatásban állnak egymással: egyrészt az élelmiszerbizonytalanság ösztönzőleg hat az elvándorlásra, másrészt a migránsok hazautalásai pozitív hatással vannak az otthonmaradt családtagok élelmiszerbiztonságára.⁸⁵ Azt azonban fontos leszögezni, hogy zömében nem a legszegényebbek azok, akik a költséges és nagy kockázattal járó határon átnyúló migrációra adják a fejüket, hanem azon középosztálybeliek, akik jobb jövőben reménykednek és rendelkeznek a szükséges forrásokkal.⁸⁶ Vagyis elsősorban nem az a pandémia következtében krónikusan éhező 235 millió ember⁸⁷ fog elindulni, hanem azok, akiknek a korábbi életszínvonala és élelmiszeri kilátásai a gazdasági recesszióknak köszönhetően jelentősen romlanak. A globális kereslet csökkenésével a fejlődő országokban rengeteg korábban jövedelmező kis-és középvállalkozás fog tönkremenni. Továbbá a fejlődő országok növekvő adóssága és ugyanakkor csökkenő devizakészletei nehezítik az élelmiszerimport finanszírozását, ami élelmiszerár-növekedést eredményez a helyi piacokon. A lakosság csökkenő jövedelme és növekvő élelmiszerkiadásai pedig várhatólag ösztönzőleg hatnak majd a kivándorlási szándéokra.

Az élelmiszerbiztonság nem csak közvetlenül, de közvetett módon is embertömegek megindulását eredményezheti. A történelem folyamán a magas élelmiszerárak és az élelemhiány

⁸³ AFRICAN DEVELOPMENT INSTITUTE 2020.

⁸⁴ INTERNATIONAL FOOD POLICY RESEARCH INSTITUTE 2020c.

⁸⁵ FOOD AND AGRICULTURAL ORGANIZATION 2018.

⁸⁶ SADIDDIN AHMAD, CATTANEO ANDREA, CIRILLO MARINELLA ÉS MILLER MEGHAN 2019.

⁸⁷ WORLD FOOD PROGRAM INSIGHT 2020.

gyakran zavargásokhoz és fegyveres konfliktusokhoz vezetett.⁸⁸ A 2011. évi „arab tavasz” tüntetéssorozat esetében is tetten érhető ez az összefüggés, amikor is a gabonaexportáló országok gyenge termésének köszönhetően a gabonaimportra szoruló arab országokban felszökkent a búza ára.⁸⁹ Természetesen az élelmezés-bizonytalanság önmagában nem vezet felkeléshez vagy politikai instabilitáshoz, egyéb tényezők, mint a korrupció, az autoriter berendezkedés, és az etnikai feszültségek a lázadások fontos mozgatórugói. Ugyanakkor sokszor az alapvető élelmiszerek hozzáférhetőségének hiánya az, amely a boldogtalan, de csendes lakosságból lázongó tömeget kovácsol.

Mindezek fényében feltételezhető, hogy az alacsony jövedelmű és nettó élelmiszer-importőr országokban egyre növekvő élelmezés-bizonytalanság egyrészt serkenteni fogja a fejlett országok felé irányuló gazdasági célú migrációt, másrészt hozzájárul az adott ország politikai instabilitásához, és ezáltal potenciálisan újabb migrációs hullámot generálhat.

5. ÖSSZEGZÉS

A koronavírus-válság önmagában nem eredményez globális élelmiszerválságot, mert a globális élelmiszer-ellátási láncban jelentős zavarok nem keletkeztek, és a várható mély gazdasági recesszió hatására tartósan alacsony világpiaci élelmiszerárakra lehet számítani. Ez azonban nem akadályozza meg az élelmiszerárak emelkedését a helyi piacokon, amelynek az élelmiszer-kereskedelem logisztikai problémái és az amerikai dollár erősödése az oka. A globális és helyi kereslet csökkenésének és a világszerte növekvő munkanélküliségnek köszönhetően pedig emberek millióinak lét- és élelmezésbiztonsága kerülhet veszélybe. Különösen a fejlődő országok, azon belül is az afrikai, közel-keleti és dél-ázsiai országok lakosságának élelmezésbiztonsága van kritikus helyzetbe. Az élelmiszersegélyek átmenetileg megmenthetik a lakosságot az éhezéstől, azonban tényleges megoldást csak az érintett országok mezőgazdaságának és infrastruktúrájának fejlesztése, a külső élelmiszerdömping megszüntetése, a kedvezőtlen nemzetközi kereskedelmi egyezmények újratárgyalása, a felhalmozott adósságok egy részének elengedése és a népességnövekedés szabályozása jelenthet. Más szóval az egyes államokat támogatni kell abban, hogy a lakosságot „békeidőben” és válság idején egyaránt képesek legyenek táplálni. Az Európára nehezedő migrációs nyomást csak a helyben segítés elvével és a környező térségek, mint Afrika és a Közel-Kelet élelmezésbiztonsági helyzetének tartós javításával lehet csökkenteni.

---

⁸⁸ BELLEMARE MARC F. 2011.

⁸⁹ LAGI MARCO, BERTRAND Z. KARLA ÉS BAR-YAM YANEER 2011.

FELHASZNÁLT IRODALOM

AFRICAN DEVELOPMENT INSTITUTE (2020): *Concept Note: Building Resilience in Food Systems and Agricultural Value Chains: Agricultural Policy Responses to COVID-19 in Africa*. 2020.05.18 Forrás: https://www.afdb.org/sites/default/files/news_documents/g-cop_seminar_on_agric_policy-food_systems-value_chains-concept_note.pdf (Megtekintve: 2020.07.20)

AFRICA NEWS (2020): *Hard times for Senegal's Fish sellers*. 2020.04.08 Forrás: <https://www.africanews.com/2020/04/08/hard-times-for-senegal-s-fish-sellers/> (Megtekintve: 2020.07.20)

ALJAZEERA (2020): *Eastern Europeans flown in for 'vital' jobs on UK, German farms.*, 2020.04.16 Forrás: <https://www.aljazeera.com/news/2020/04/eastern-europeans-flown-vital-jobs-uk-german-farms-200416184050312.html> (Megtekintve: 2020.07.20)

ALLIANCE FOR SCIENCE (2020): *Kenyan farmers take new approach to sales during COVID-19 lockdown*. 2020.04.14 Forrás: <https://allianceforscience.cornell.edu/blog/2020/04/kenyan-farmers-take-new-approach-to-sales-during-covid-19-lockdown/> (Megtekintve: 2020.07.20)

ARAB NEWS (2020): *Pakistan's mango exports down 15% as coronavirus shrinks demand*. 2020.06.18 Forrás: <https://www.arabnews.pk/node/1691496/pakistan> (Megtekintve: 2020.07.20)

BBC (2015): *We know the city where HIV first emerged*. 2015.11.19 Forrás: <http://www.bbc.com/earth/story/20151119-we-know-the-city-where-hiv-first-infected-a-human> (Megtekintve: 2020.07.20)

BBC (2020): *Coronavirus crisis forces farmers to throw milk away*. 2020.04.09 Forrás: <https://www.bbc.com/news/av/uk-52205163/coronavirus-crisis-forces-farmers-to-throw-milk-away> (Megtekintve: 2020.07.20)

BELLEMARE MARC F. (2011): *Rising Food Prices, Food Price Volatility, and Political Unrest*. 2011.06.28 Forrás: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1874101 (Megtekintve: 2020.07.20)

BUSINESS INSIDER (2020): *Both the new coronavirus and SARS outbreaks likely started in Chinese 'wet markets.'* Historic photos show what the markets looked like. 2020.02.26 Forrás:

<https://www.businessinsider.com/wuhan-coronavirus-chinese-wet-market-photos-2020-1>

(Megtekintve: 2020.07.20)

CNN (2020): *Why dairy farmers across America are dumping their milk.* 2020.04.15 Forrás:

<https://edition.cnn.com/2020/04/15/business/milk-dumping-coronavirus/index.html>

(Megtekintve: 2020.07.20)

DAILY MAIL (2020): *East Africa is warned to prepare for an invasion of billions of locusts that could devastate the continent's food supply in middle of coronavirus pandemic.* 2020.06.19 Forrás:

<https://www.dailymail.co.uk/news/article-8440301/East-Africa-warned-prepare-invasion-billions-locusts.html> (Megtekintve: 2020.07.20)

DEUTSCHE WELLE (2020): *How East Africa is fighting locusts amid coronavirus.* 2020.05.11 Forrás:

<https://www.dw.com/en/locusts-hit-east-africa-during-coronavirus/a-53357078> (Megte-

kintve: 2020.07.20)

EL COMERCIO (2020): *Madre de Dios: agricultores arrojan 15 toneladas de pulpa de cacao blanco por falta de compradores.* 2020.04.09 Forrás: [https://elcomercio.pe/peru/madre-de-dios/madre-de-dios-agricultores-arrojan-15-toneladas-de-pulpa-de-cacao-blanco-por-falta-de-](https://elcomercio.pe/peru/madre-de-dios/madre-de-dios-agricultores-arrojan-15-toneladas-de-pulpa-de-cacao-blanco-por-falta-de-compradores-noticia/?ref=ecr)

[compradores-noticia/?ref=ecr](https://elcomercio.pe/peru/madre-de-dios/madre-de-dios-agricultores-arrojan-15-toneladas-de-pulpa-de-cacao-blanco-por-falta-de-compradores-noticia/?ref=ecr) (Megtekintve: 2020.07.20)

FOOD AND AGRICULTURAL ORGANIZATION (2011): *Why has Africa become a net food importer?*

2011.12.12 Forrás: <http://www.fao.org/3/a-i2497e.pdf> (Megtekintve: 2020.07.20)

FOOD AND AGRICULTURAL ORGANIZATION (2018): *The linkages between migration, agriculture, food security and rural development.* 2018. augusztus, Forrás:

<http://www.fao.org/3/CA0922EN/CA0922EN.pdf> (Megtekintve: 2020.07.20)

FOOD AND AGRICULTURAL ORGANIZATION (2020a): *Agri-food markets and trade policy in the*

time of COVID-19 2020.04.02 Forrás: <http://www.fao.org/3/ca8446en/CA8446EN.pdf>

(Megtekintve: 2020.07.20)

FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION (2020b): *COVID-19: Channels of transmission to food and agriculture.* 2020.04.14 Forrás: <http://www.fao.org/3/ca8430en/CA8430EN.pdf>

(Megtekintve: 2020.07.20)

FOOD AND AGRICULTURAL ORGANIZATION (2020c): *COVID-19 and smallholder producers'*

access to markets. 2020.04.26 Forrás: <http://www.fao.org/3/ca8657en/CA8657EN.pdf> (Meg-

tekintve: 2020.07.20)

FOOD AND AGRICULTURAL ORGANIZATION (2020d): *Comparing Crises: Great Lockdown versus Great Recession*. 2020.04.27 Forrás: <http://www.fao.org/3/ca8833en/CA8833EN.pdf> (Megtekintve: 2020.07.20)

FOOD AND AGRICULTURAL ORGANIZATION (2020e): *COVID-19: From a global health crisis to a global food crisis?* 2020. június Forrás: <http://www.fao.org/3/ca9509en/covid.pdf> (Megtekintve: 2020.07.20)

FOOD AND AGRICULTURAL ORGANIZATION (2020f): *Daily Food Prices Monitor (from: 14/02/2020 to: 10/07/2020)*. Forrás: <https://datalab.review.fao.org/dailyprices.html> (Megtekintve: 2020.07.20)

FOOD AND AGRICULTURAL ORGANIZATION (2020g): *Desert Locust situation update*. 2020.07.03 Forrás: <http://www.fao.org/ag/locusts/en/info/info/index.html> (Megtekintve: 2020.07.20)

FOOD SECURITY INFORMATION NETWORK (2020): *2020 Global Report on food crisis*. 2020.04.20 Forrás: https://docs.wfp.org/api/documents/WFP-0000114546/download/?_ga=2.13968375.13227885.1592574235-1596057219.1592574235 (Megtekintve: 2020.07.20)

GLOBAL ALLIANCE FOR IMPROVED NUTRITION (2020): *Covid-19 and food prices: what do we know so far?* 2020.05.04 Forrás: <https://www.gainhealth.org/media/news/covid-19-and-food-prices-what-do-we-know-so-far#10> (Megtekintve: 2020.07.20)

INTERNATIONAL FOOD POLICY RESEARCH INSTITUTE (2020a): *COVID-19: Trade restrictions are worst possible response to safeguard food security*. 2020.03. 27 Forrás: <https://www.ifpri.org/blog/covid-19-trade-restrictions-are-worst-possible-response-safeguard-food-security> (Megtekintve: 2020.07.20)

INTERNATIONAL FOOD POLICY RESEARCH INSTITUTE (2020b): *How COVID-19 may disrupt food supply chains in developing countries*. 2020.04.02 Forrás: <https://www.ifpri.org/blog/how-covid-19-may-disrupt-food-supply-chains-developing-countries> (Megtekintve: 2020.07.20)

INTERNATIONAL FOOD POLICY RESEARCH INSTITUTE (2020c): *Will COVID-19 cause another food crisis? An early review*. 2020.04.10 Forrás: <https://www.ifpri.org/blog/will-covid-19-cause-another-food-crisis-early-review> (Megtekintve: 2020.07.20)

INTERNATIONAL FOOD POLICY RESEARCH INSTITUTE (2020d): *COVID-19-related trade restrictions on rice and wheat could drive up prices and increase hunger*. 2020.05.15 Forrás:

<https://www.ifpri.org/blog/covid-19-related-trade-restrictions-rice-and-wheat-could-drive-prices-and-increase-hunger> (Megtekintve: 2020.07.20)

INTERNATIONAL FOOD POLICY RESEARCH INSTITUTE (2020e): *Monitoring the Impact of COVID-19 in Myanmar Agricultural Input Retailers – May 2020*. 2020.06.09 Forrás: <http://ebrary.ifpri.org/utils/getfile/collection/p15738coll2/id/133753/filename/133966.pdf> (Megtekintve: 2020.07.20)

INTERNATIONAL FOOD POLICY RESEARCH INSTITUTE (2020f): *Prepare food systems for a long-haul fight against COVID-19*. 2020.07.02 Forrás: <https://www.ifpri.org/blog/prepare-food-systems-long-haul-fight-against-covid-19> (Megtekintve: 2020.07.20)

INTERNATIONAL FOOD POLICY RESEARCH INSTITUTE (2020g): *Poverty and food insecurity could grow dramatically as COVID-19 spreads*. 2020.04.16 Forrás: <https://www.ifpri.org/blog/poverty-and-food-insecurity-could-grow-dramatically-covid-19-spreads> (Megtekintve: 2020.07.20)

INTERNATIONAL LABOUR ORGANIZATION (2020a): *COVID-19 and the impact on agriculture and food security*. 2020.04.17 Forrás: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_dialogue/---sector/documents/briefingnote/wcms_742023.pdf (Megtekintve: 2020.07.20)

INTERNATIONAL LABOUR ORGANIZATION (2020b): *As job losses escalate, nearly half of global workforce at risk of losing livelihoods*. 2020.04.29 Forrás: https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_743036/lang--en/index.htm (Megtekintve: 2020.07.20)

INTERNATIONAL MONETARY FUND (2018): *Macroeconomic Developments and Prospects in Low-Income Developing Countries*. 2018.03.22 Forrás: <https://www.imf.org/en/Publications/Policy-Papers/Issues/2018/03/22/pp021518macroeconomic-developments-and-prospects-in-lidcs> (Megtekintve: 2020.07.20)

INTERNATIONAL MONETARY FUND (2020): *World Economic Outlook Update, June 2020*. 2020. június, Forrás: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/06/24/WEOUpdateJune2020> (Megtekintve: 2020.07.20)

JUBILEE DEBT CAMPAIGN és EURODAD (2020): *Drop Debt, Save Lives: Global South Debt and Covid-19*. 2020.07.09 Forrás: <https://jubileedebt.org.uk/wp-content/uploads/2020/07/Drop-Debt-Save-Lives-Briefing.pdf> (Megtekintve: 2020.07.20)

- JUBILEE DEBT CAMPAIGN (2020a): *Reaction to \$215 million of debt cancellation by IMF*. 2020.04.14 Forrás: <https://jubileedebt.org.uk/press-release/reaction-to-215-million-of-debt-cancellation-by-imf> (Megtekintve: 2020.07.20)
- JUBILEE DEBT CAMPAIGN (2020b): *IMF loans bailing out private lenders during the Covid-19 crisis*, 2020.07.16 Forrás: https://jubileedebt.org.uk/wp-content/uploads/2020/07/IMF-bailouts-briefing_07.20.pdf (Megtekintve: 2020.07.20)
- LADI MARCO, BERTRAND Z. KARLA ÉS BAR-YAM YANEER (2011): *The food crises and political instability in North Africa and the Middle East*. 2011.08.10 Forrás: <https://journalistsresource.org/wp-content/uploads/2011/09/Food-Prices.pdf> (Megtekintve: 2020.07.20)
- LAWRENCE, MARK & WORSLEY, TONY (2007): *Public Health Nutrition: From principles to practice*. Open University Press; 1 edition (April 1, 2007)
- NATURE (2020): *Without food, there can be no exit from the pandemic*. 2020.04.23 Forrás: <https://www.nature.com/articles/d41586-020-01181-3?proof=trueMay%2525252F> (Megtekintve: 2020.07.20)
- ORGANISATION FOR ECONOMIC COOPERATION AND DEVELOPMENT (2020): *The world economy on a tightrope*. OECD Economic Outlook 2020. június. Forrás: <http://www.oecd.org/economic-outlook/june-2020/> (Megtekintve: 2020.07.20)
- REUTERS (2020a): *Coronavirus upends global food supply chains in latest economic shock*. Reuters, 2020.04.03 Forrás: <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-food-supplies-insi/coronavirus-upends-global-food-supply-chains-in-latest-economic-shock-idUSKBN21L2V7> (Megtekintve: 2020.07.20)
- REUTERS (2020b): *UPDATE 4-Russia will suspend grain exports for 6 weeks if its quota runs out in mid-May*. 2020.04.17 Forrás: <https://www.reuters.com/article/health-coronavirus-russia-grains/update-4-russia-will-suspend-grain-exports-for-6-weeks-if-its-quota-runs-out-in-mid-may-idUSL8N2C52YG> (Megtekintve: 2020.07.20)
- REUTERS (2020c): *Explainer: How the coronavirus crisis is affecting food supply*. 2020.04.03 Forrás: <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-food-explainer/explainer-how-the-coronavirus-crisis-is-affecting-food-supply-idUSKBN21L0D2> (Megtekintve: 2020.07.20)

REUTERS (2020d): *As lockdown fuels food shortages, Africa goes online for groceries*. 2020.06.05 Forrás: <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-africa-tech-trfn/as-lockdown-fuels-food-shortages-africa-goes-online-for-groceries-idUSKBN23C0LE> (Megtekintve: 2020.07.20)

SADIDDIN AHMAD, CATTANEO ANDREA, CIRILLO MARINELLA ÉS MILLER MEGHAN (2019): *Food insecurity as a determinant of international migration: evidence from Sub-Saharan Africa*. 2019.06.27 Food Security, volume 11, 515–530 oldal, Forrás: <https://link.springer.com/article/10.1007/s12571-019-00927-w> (Megtekintve: 2020.07.20)

THE GUARDIAN (2020a): *Locust crisis poses a danger to millions, forecasters warn*. 2020.03.20 Forrás: <https://www.theguardian.com/global-development/2020/mar/20/locust-crisis-poses-a-danger-to-millions-forecasters-warn> (Megtekintve: 2020.07.20)

THE GUARDIAN (2020b): *World faces worst food crisis for at least 50 years, UN warns*. 2020.06.09 Forrás: <https://www.theguardian.com/society/2020/jun/09/world-faces-worst-food-crisis-50-years-un-coronavirus> (Megtekintve: 2020.07.20)

THE GUARDIAN (2020c): *Coronavirus crisis could double number of people suffering acute hunger – UN*. 2020.04.21 Forrás: <https://www.theguardian.com/world/2020/apr/21/global-hunger-could-be-next-big-impact-of-coronavirus-pandemic> (Megtekintve: 2020.07.20)

THE NATION (2020): *Covid-19's Third Shock Wave: The Global Food Crisis*. 2020.05.01 Forrás: <https://www.thenation.com/article/society/coronavirus-global-food-crisis/> (Megtekintve: 2020.07.20)

THE NEW YORK TIMES (2020a): *Panicked shoppers empty shelves as coronavirus anxiety rises*. 2020.03.13 Forrás: <https://www.nytimes.com/2020/03/13/nyregion/coronavirus-panic-buying.html> (Megtekintve: 2020.07.20)

THE NEW YORK TIMES (2020b): *As Meat Plants Stayed Open to Feed Americans, Exports to China Surged*. 2020.06.16 Forrás: <https://www.nytimes.com/2020/06/16/business/meat-industry-china-pork.html> (Megtekintve: 2020.07.20)

THE NEW YORK TIMES (2020c): *Spoiled milk, rotten vegetables and a very broken food system*. 2020.05.08 Forrás: <https://www.nytimes.com/2020/05/08/opinion/coronavirus-global-food-supply.html> (Megtekintve: 2020.07.20)

THE STRAITS TIMES (2020): *Coronavirus: Politicians, supermarkets urge calm amid panic-buying of groceries*. 2020.02.07 Forrás: <https://www.straitstimes.com/singapore/health/coronavirus->

[fairprice-chief-urges-calm-amid-panic-buying-of-groceries-singapore](#) (Megtekintve: 2020.07.20)

UNITED NATION (2020): *The Impact of COVID-19 on Food Security and Nutrition*. 2020.06.09
Forrás:

https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/sg_policy_brief_on_covid_impact_on_food_security.pdf (Megtekintve: 2020.07.20)

WEBMD (2020): *How COVID is Affecting U.S. Food Supply Chain*. 2020.06.18 Forrás:
<https://www.webmd.com/lung/news/20200618/how-covid-is-affecting-us-food-supply-chain> (Megtekintve: 2020.07.20)

WORLD ATLAS (2017): *The countries importing the most food in the world*. 2017.12.05 Forrás:
<https://www.worldatlas.com/articles/the-countries-importing-the-most-food-in-the-world.html> (Megtekintve: 2020.07.20)

WORLD BANK (2020a): *COVID-19 will hit the poor hardest. Here's what we can do about it*. 2020.04.23. Forrás: <https://blogs.worldbank.org/voices/covid-19-will-hit-poor-hardest-heres-what-we-can-do-about-it> (Megtekintve: 2020.07.20)

WORLD BANK (2020b): *COVID-19 to Plunge Global Economy into Worst Recession since World War II*. 2020.06.08 Forrás: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2020/06/08/covid-19-to-plunge-global-economy-into-worst-recession-since-world-war-ii> (Megtekintve: 2020.07.20)

WORLD BANK (2020c): *Food commodity prices: Prospects and risks post-coronavirus*. 2020.06.12
Forrás: <https://blogs.worldbank.org/opendata/food-commodity-prices-prospects-and-risks-post-coronavirus> (Megtekintve: 2020.07.20)

WORLD FOOD PROGRAMME (2020a): *WFP Chief warns of hunger pandemic as COVID-19 spreads (Statement to UN Security Council)*. 2020.04.21 Forrás: <https://www.wfp.org/news/wfp-chief-warns-hunger-pandemic-covid-19-spreads-statement-un-security-council> (Megtekintve: 2020.07.20)

WORLD FOOD PROGRAMME (2020c): *United States contributes US\$10 million to support hungry Zimbabweans in urban areas*. 2020.06.16 Forrás: <https://www.wfp.org/news/united-states-contributes-us10-million-support-hungry-zimbabweans-urban-areas> (Megtekintve: 2020.07.20)

WORLD FOOD PROGRAMME INSIGHT (2020): *Risk of hunger pandemic as coronavirus set to almost double acute hunger by end of 2020*. 2020.04.16 Forrás: <https://insight.wfp.org/covid-19-will-almost-double-people-in-acute-hunger-by-end-of-2020-59df0c4a8072> (Megtekintve: 2020.07.20)

WORLD DATA LAB (2020): *World poverty clock*. Forrás: <https://worldpoverty.io/map> (Megtekintve: 2020.07.20)

HORIZONT

A Migrációkutató Intézet elektronikus kiadványsorozata

Kiadó: **Migrációkutató Intézet**

Szerkesztés és tördelés: Kóczán András, Tóth Klaudia

Lektorálta: Janik Szabolcs

A kiadó elérhetősége: H-1518 Budapest, Pf. 155

Tel.: +36 1 372 0191

E-mail: info@migraciokutato.hu

Az elemzés és annak következtetései kizárólag a szerző magánvéleményét tükrözik, és nem tekinthetők a Migrációkutató Intézet álláspontjának.

© Kovács Emese, 2020

© Migrációkutató Intézet, 2020

ISSN 2677-1780